

לא נשבר: מה הניע את אברהם אבינו להמשיך להאמין?

אלי ויזל, הסופר האמריקאי וחתן פרס נובל לשלום, היה ילד בן 10 כשפרצה מלחמת העולם השנייה. בשנות המלחמה הראשונות משפחתו צפתה על הזוועה מרחוק. הם גרו בסיגט רומניה ונהנו משקט יחסי. אך כשאלי היה בן 14, במאי 1944, גורשו יהודי העיר לאושוויץ. אמו ואחותו נרצחו מיד עם הגיען והוא ואביו הועברו לעבודת פרך. אביו שהיה איש חסון וחזק, בעל חנות מכולת, הלך ודעך מול עיניו. לקראת סוף המלחמה, שלושה חודשים לפני השחרור, אביו לקה בדיזנטריה (זיהום חמור במעיים) וכאשר קרא לאלי לבוא אל הדרגש ולסייע לו, הנאצים היכו אותו מכות רצח והוא נפטר.

באחד מספריו (*The Trial of God*), אלי מספר על חוויה דרמטית שעבר במחנה: הוא הכיר אדם מבוגר, מורה לתלמוד בעברו ויחד היו חוזרים פרקי גמרא בעל-פה על הדרגש. ערב אחד קרא לו המורה אל אחד האוהלים במחנה, ישבו שם שלושה יהודים מבוגרים נשואי פנים והם הכריזו כי עורכים 'דין תורה עם הקב"ה'. אלי נבחר להיות עד מטעם התביעה ולספר מה הספיק לראות בחייו הקצרים. המשפט ארך מספר לילות, נשמעו עדויות, נאספו ראיות ובסופם הכריעו שלוש הדיינים פה אחד: לא יכולה להיות הצדקה לזוועות שעובר העם היהודי והקב"ה אינו יכול להיפטר מהאחריות לכך.

ואז, אחרי מה שויזל מתאר כ'דממת נצח', הרים אחד הדיינים את ראשו לשמים ואמר: 'אני חושב שאפשר כבר להתפלל ערבית' וחברי בית-הדין נעמדו להתפלל – אל אותו האלוקים שנמצא זה עתה אחראי לזוועות נגד העם היהודי. לומר לפניו ברגש ובדבקות: "א-ל עליון, גומל חסדים טובים".

אפשר לקרוא את הסיפור ולהתפעל מהדבקות בקב"ה, אך אפשר לעצור רגע ולשאול: **כיצד זה יתכן?** מה גרם לאותם יהודים להמשיך ולשבח את ריבונו של עולם שמניח לזוועות נוראות כאלו להתרחש בעולמו? מה המניע לכך שיהודים לא עוצרים אף-פעם להעלות ספק באמיתות הפשוטות ביותר?

אנו רוצים לחקור את השאלה הכי-יסודית הזו דרך התבוננות בחייו של אברהם אבינו: לא היה שבר שאברהם לא עבר, לא היה כאב שהוא לא כאב ולא הייתה אכזבה אחת שפסחה עליו. כאשר מנתחים את "עשרת הניסיונות" שעבר אברהם אבינו, שמים לב לנקודה אחת: הרעיון היה **פירוק הבטחה אחר הבטחה שהובטחה לו!** ה' לקח כל אחת מהברכות שהעניק לאברהם וניתץ אותה לרסיסים.

ואברהם לא עוצר, לא מהרהר ולא מעלה ספק, אלא ממשיך קדימה – **ובשמחה:** "וישכם אברהם בבוקר". הוא לא הולך אל העקדה, הוא רץ לעקדה, הוא מזנק לקיים את מצוות האלוקים. והשאלה הזעקת היא: למה? מדוע המשיך? כיצד לא עצר לשאול אולי הדברים לא עובדים?

המדרש מגדיר את אברהם בשתי מילים מדויקות שאין מדויקות מהן:

1. שיר השירים ד, ח: תְּשׁוּרִי [תְּשׁוּרִי] מְרֵאשׁ אֲמֶנָה – שְׁמוֹת רַבָּה כַּג: הוּא אַבְרָהָם רֵאשׁ לַמְאִמִּינִים.

אברהם הוא ראש וראשון לכל המאמינים. אברהם מביא לשיא את עוצמתה של האמונה, עד ששום שבר לא מצליח לסדוק אותה. וכאן עולה השאלה הבאה: מהי בדיוק אמונה? מה מזין אותה?

האם אברהם היה פשוט איש **תמים**? אדם שלעולם אינו שואל שאלות? (מה שנקרא בימינו בזלזול: 'נאיבי')? או להיפך: שמא הייתה לאברהם שיטה **הגיוינית אופטימית** על הקשיים של החיים? או אולי אמונה היא משהו אחר לגמרי שאינו **לא שכל ולא רגש**?

הבה נקרא את ההגדרה המילונית של המילה 'אמונה' מתוך "ספר העיקרים" לרבי יוסף אלבו. הרב אלבו פעל כחמישים שנה לפני גירוש ספרד. בתקופתו התחוללו וויכוחים ומאבקים קשים מול הכנסייה וצעירים רבים המירו את דתם. הרב אלבו כתב ספר ובו "עיקרי האמונה היהודית" כדי להיאבק בבלבול הדור. הספר הפך להיות אחד מספרי המחשבה היהודיים החשובים ביותר.

ספר העיקרים מאמר ראשון פרק יט: האמונה הוא הצייר הדבר בנפש ציור חזק עד שלא תשער הנפש בסתירתו בשום פנים - אף אם לא יודע דרך האימות בו.

והנה במילותיו הברורות של האדמו"ר הקודם מלובאוויטש:

ספר המאמרים תרפב עמוד קצ: אמונה מלשון אמת, כמו באחי יוסף שסיפרו לו שהם היו י"ב אחים והאחד איננו ועוד אחד נשאר עם אביהם הזקן בארץ כנען, והשיב להם דכאשר יעשו כך וכך, אז 'ויאמנו דבריכם' - שהמציאות תקיים את הציור שציירו לו.

אמונה היא תחושת אמת. זאת תחושה פנימית רבת-עוצמה כי אני צועד בדרך הנכונה - אף שאין לי דרך להוכיח זאת. אמונה היא לא מענה על שאלות, אלא יכולת חזקה לחיות עם שאלות. כמו שאדם יודע שהוא קיים, כמו שהוא חש את רצונו לחיות, כמו שהוא בטוח שיש לו בחירה חופשית - כך הוא חש באופן וודאי שאלוקים קיים והוא טוב ומיטיב.

והשאלה מתעצמת: מה מקורה של האמונה? מהיכן נובעת אותה תחושת ה"אמת"? במיוחד שאברהם לא קיבל חינוך כזה! אביו לא היה דתי! אברהם היה זה שהמציא את האמונה!

ב. הבה נפתח עם מסכת הקשיים ו"הניסיונות" שחוו אברהם ושרה. הסיפור שלהם התחיל דווקא עם אופטימיות והתלהבות גדולה:

2. בראשית יב: ויאמר ה' אל אברם לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך: [בתמורה לך]: ואעשך לגוי גדול, ואברכך, ואגדלה שמך והיה ברכה, ואברכה מברכך ומקללך אאור.

ה' הבטיח לאברהם שלוש הבטחות: אברהם ושרה היו באותם ימים עקרים, בני-זוג בגיל מתקדם (אברהם בן 75 ושרה בת 66) ללא ילדים. ואז האלוקים התגלה לאברהם והציע לו דיל משתלם: לך-לך אל הארץ אשר אראך ואני בתמורה אספק לך שלוש הבטחות ענק: 1. ילדים. 2. כסף. 3. שם-טוב (יוקרה, מוניטין).

רש"י: 'לך לך' - [כמו לך בשבילך] להנאתך ולטובתך, ושם 'אעשך לגוי גדול' - כאן אי אתה זוכה לבנים. ועוד שאודיע טבעך בעולם [אפרסם גדולתך]. ואברכך - בממון.

אברהם ושרה האמינו באמונה פשוטה ויצאו לדרך חדשה. אך כגודל הציפיות - גודל האכזבות. מאותו הרגע, הקב"ה ניסה אותם בעשרה ניסיונות ובעצם ניפץ לרסיסים הבטחה אחרי הבטחה.

המדרש אומר (תנחומא לך לך ג): "ניסיון הראשון כניסיון האחרון, מה ניסיון הראשון בלך לך מארצך כך ניסיון אחרון בלך לך אל ארץ המוריה". הוי אומר שכל פרשיות לך לך-וירא - מהמילה הראשונה עד המילה האחרונה - הן סיפור הניסיונות שעברו אברהם ושרה.

הניסיון הראשון בדק אם אברהם ושרה יהיו מוכנים להגר לארץ רחוקה על סמך הבטחה ערטילאית מה'. הם צייתו לדרישה האלוקית ויצאו לארץ ישראל, אך אז הגיע הניסיון השני והם גילו בארץ רעב נורא - וכך נופצה ההבטחה לעושר. בניסיון השלישי אברהם נאלץ להסתיר את זהותו ולהכחיש את הקשר לשרה - כנגד ההבטחה "להודיע טבעך בעולם". בניסיון הרביעי אברהם נאלץ לסכן את חייו וללכת למלחמה להצלת לוט - כנגד ההבטחה "ומקללך אאור". בניסיון החמישי נאלץ להביא אישה זרה הביתה - כנגד ההבטחה המשותפת לו ולשרה "ואעשך לגוי גדול". בניסיון השישי הוא מסכן את בריאותו ומל עצמו. בניסיון השביעי לוקחים שוב את שרה והוא שוב מסתיר זהותו - כנגד ההבטחה "להודיע טבעך בעולם". בניסיון השמיני הוא מגרש מביתו את האישה שילדה את ילדו הגדול. ובשני הניסיונות האחרונים הוא נפרד משני בניו שנולדו בגיל זקנה - הוא מגרש את ישמעאל ועוקד את יצחק - כנגד ההבטחה הגדולה מכל 'ואעשך לגוי גדול'.

רמב"ם פירוש המשניות אבות ה,ג: העשרה ניסיונות שנתנסה אברהם אבינו כולם כתובים בכתוב:
א. הגרות, באמרו יתברך 'לך לך מארצך'. ב. הרעב אשר נמצא בארץ כנען בבואו שם. ג. חמס
המצרים עליו בהילקח שרה לפרעה. ד. הילחמו בארבעה מלכים. ה. לקחו הגר לאשה אחר שנואש
להוליד משרה. ו. המילה אשר צווה בה בימי הזקנה. ז. חמס מלך גרר עליו בלקחו שרה גם כן. ח.
גירוש הגר אחר הבנות ממנה. ט. הרחקת בנו ישמעאל... וכבר העיד הכתוב איך היה קשה בעיניו
הדבר הזה באמרו 'ירע מאוד בעיני אברהם'. י. עקידת יצחק על המזבח.

וכמו חומה בצורה מול הצרות, אברהם רץ קדימה ואינו קם לזעוק כי משהו לא עובד. הבה ננסח זאת
בשפה גסה: אילו היינו 'זבוב על הקיר' בביתם של אברהם ושרה אחרי שנחתה על ראשם עוד צרה -
מה היה תוכן שיחתם בארוחת ערב: האם אברהם הדחיק את הספק ואמר **אסור להרהר!**
מ'טארנישט טראכטן? שמא העלה טיעון **הגיוני אופטימי** כלשהו? ואולי היה זה משהו אחר לגמרי?

ג. לפני כמה שנים נערכה בלונדון מסיבת 'דינר' יוקרתית לכבוד חמישים שנה לפעילות חב"ד
באנגליה. סביב השולחנות ישבו קרוב למאה משפחות שלוחים מכל עיר וקהילה ברחבי הממלכה.
בסוף הערב ניגש אחד השלוחים הצעירים אל השליח הראשי, הרב נחמן סודאק ע"ה וביקש לדעת
שתי מילים: איך שרדת? כיצד הגעת עד הלום? הרב סודאק הגיע לאנגליה כמה שנים אחרי
המלחמה, אף אחד לא המתין לו ולא רצה את הפעילות שלו. הוא החל לבנות בנין גדול בשם "בית
לובאוויטש" ושקע בחובות כבדים ובקושי שרד את הקשיים עד שצמח, התפתח והצליח. "מה החזיק
אותך אפוא כל השנים?" ביקש לדעת שליח צעיר.

הרב סודאק סיפר כי העוצמה שלו נזקפת לזכותה של טראומה מימי ילדותו. משפחתו התגוררה בעיר
סמרקנד באוזבקיסטן ועל פי החוק הקומוניסטי, כולם נשלחו ללמוד בבית הספר הממשלתי. בכל
זאת, הוריו נהגו במסירות נפש ושלחו אותו ללמוד ב"חדר" מחתרת. השיטה הייתה ללכת בחושך
ולחזור בחושך. הילד היה יוצא מהבית בבוקר לפני הזריחה וחוזר בערב אחרי השקיעה. כך קיווה
להימלט מבלשי הקג"ב שארבו בכל פינה.

הבעיה הייתה בימי שישי, בהם היה מוכרח לחזור הביתה בשעות האור לפני כניסת השבת. יום שישי
אחד הוא שב הביתה עם החומש בידו ופתאום עצר אותו שוטר ושאל מאין בא? הילד השיב שהוא
חוזר מסבתא והיא ביקשה להעביר ספר לאביו. השוטר הציץ בספר ולא ידע לקרוא בו. הוא שאל את
הילד מה מספר בית הספר בו לומד והילד נקב במספר בית ספר בעיר אחרת מתוך מחשבה
שהשוטר לא יוכל לבדוק זאת. השוטר שחרר אותו, אבל המשיך לעקוב אחריו מרחוק כדי להגיע
לביתו ולעצור את ההורים. הילד החכם קלט זאת והחל לרוץ לתוך פארק סמוך. השוטר רץ אחריו וכך
הוא נס במשך שעה וחצי והשוטר לא הרפה ממנו, עד שירד הערב והשוטר איבד אותו. הוא הגיע
הביתה מבוהל, אך אחרי שחלף ההלם, הוא המשיך ללכת ללמוד במסירות נפש.

"השעות הנוראות ההן", הוא אמר, "בהן רצתי בפארק עם החומש ביד והשוטר אחריי, שינו לי את
החיים. אז הבנתי כמה אני חזק ומחובר בעומק הנפש אל ה'חומש' שאחזתי בידי (כפר חב"ד 1562).

בהבנה פשוטה אפשר לטעון שאברהם שרד את הקשיים עם **תפישה בריאה ואופטימית** על החיים.
יתכן שאברהם אבינו האמין ש'מה שלא הורג – מחשל' וניסיונות **הופכים את האדם לגדול יותר**.
אברהם חשב שהניסיונות **מקדמים את השליחות שלו**. כנראה שאלוקים רוצה אותו עוד יותר קשור
אליו, כזה שמפרסם יותר את שמו בעולם – ולכן הוא מנסה ומאתגר אותו.

הרעיון הוא, שלכל אדם יש שני מצבים: **מה שהוא, ומה שהוא מסוגל להיות**. טבע האדם הוא, שאדם
עושה רק את מה שהוא מוכרח ואינו מתאמץ יותר מזה. אולם הקב"ה רוצה להביא את האדם לשיא
כוחותיו ולכן מעורר כנגדו אתגרים ועם כל קושי – האדם מוכרח להפיק מעצמו יותר.

דוגמה מפורסמת: כשאדם רוצה לפתח את מסת השריר, הוא הולך למכון כושר ומרים את רמת הקושי במכשיר. וככל שרמת ההתנגדות גדולה יותר – כך השרירים מתפתחים יותר. הצורך בכך הוא משום שאדם לא יכול להוציא יותר כוח ממה שהוא מוכרח ולכן הדרך לפתח את השריר ולהרגיל את הגוף להוציא יותר כוח, היא לעורר התנגדות וזו מאלצת אותו לגלות את מה שיש בפנים.

כך מבאר הרמב"ן את רעיון הניסיונות: **3. רמב"ן כב א,יב: ענין הניסיון... להוציא הדבר מן הכוח אל הפועל ... מתחילה הייתה יראתו בכוח ולא יצא לפועל ... ועתה נודעה במעשה והיה זכותו שלם.**

והנה מילים נפלאות מהרבי מלובאוויטש:

התוועדיות תשמה א/113: כשאשה נתקלת בקושי מסוים בביצוע חובותיה האלוניות, יש לכך הסבר מובן מאליו: או שהקושי מופרז [בעיניה] ... ואם הוא בלתי רגיל באמת, מהווה עובדה זו הוכחה שהקב"ה העניק לה כוחות בלתי רגילים - היכולים לבוא לידי גילוי רק על ידי התמודדות או ניסיון מיוחדים במינם.

נאמר זאת כך: העולם חושב שה' מנסה את האנשים הגדולים, אבל האמת הפוכה: כשאלוקים רוצה להפוך אנשים לגדולים – הוא מנסה אותם. אתגר הוא הדרך של ה' לומר: אתה מסוגל ליותר.

לפי ההבנה הזו, יתכן שהאמונה של אברהם הייתה מונעת מתפישה הגיונית ש'הכל לטובה'. הכול יוביל בסופו של דבר לטובת הרחבת והעצמת השליחות.

אך האם ההבנה הזו מספיקה? האם ניתן לייסד את ההנעה (מוטיבציה) של אברהם על מזג אופטימי? ברור שלא: כל ההגיונות היו יכולים להיות משכנעים עד הניסיון העשירי, אך לא יתכן ללכת לעקדה מתוך איזשהו ניצוץ אופטימי. שכן כעת הכול עומד להיגמר! כאשר אברהם עוקד את יצחק על המזבח – העתיד נגמר. אין יותר לאן לחתור. אין לאברהם שום המשך. אז מה תועיל לו ההתקדמות שעל ידי הניסיון אם מפעל החיים עליו עמל כל חייו עומד לעלות באש בוערת?

אנו שבים אפוא אל נקודת ההתחלה: מה מעניק ליהודי וודאות של אמת? מה מקורה של האמונה?

ד. לפני שנכנסים לעניין, עוד הערה חשובה ומעניינת. השאלה שאנו דנים בה כאן – מקורה של האמונה – היא מרתקת מהיבט נוסף: למעשה, אין מצווה להאמין! לדעת חלק גדול מהמפרשים, האמונה בה' איננה מצווה.

וזאת מהסיבה הפשוטה: אי אפשר לצוות אדם להאמין, כי אם הוא אינו מאמין באלוקים - מה יועיל לצוות אותו? הרי אינו מאמין במי שציווה אותו? וכך מהצד השני: אם האדם מקשיב לציווי, הוא במילא כבר מאמין ואין צורך לצוות אותו על כך. (זאת, אגב, הסיבה שאדם שמקבל אזרחות של מדינה, חייב להישבע תחילה שהוא מקבל על עצמו את סמכות המדינה, כי בלא קבלת סמכות, אי אפשר לחייב אותו לציית לחוקי המדינה). כך טענתו הידועה של האברבנאל:

4. אברבנאל ראש אמנה פרק ד: טעה טעות גמורה מי שמנה את הפסוק 'אנכי ה' אלוקיך' כמצווה [להאמין במציאות ה'], לפי שהמצווה היא מן המצטרף [תוצאה מכך שיש בורא מצווה המצוה] ולא תצויר בזולת אלוה מצווה ידוע, ולכן כאשר נניח את מציאות הא-ל כמצווה, כבר נניח אמונת מציאות הא-ל קודמת לאמונת מציאות הא-ל – וכל זה בתכלית הביטול והגנות.

ולכן האברבנאל מסביר בדעת הרמב"ם כי מצוות "אנכי ה' אלוקיך" היא להאמין שהאלוקים הידוע לפני כן הוא מציאות היותר שלמה ואין לו דמות הגוף וכו' (ראו דרך מצוותיך, האמנת אלוקות).

ואם כך, מתעצמת פי כמה השאלה על מקורה של האמונה: כיון שהאמונה איננה מצווה, והיא אינה מבוססת על היגיון, ויהודים אינם טיפוסים נאיביים – מה כן מקורה של האמונה? מה מזין ומניע את תחושת האמת הוודאית שישנה מציאות של א-ל מוכר וידוע והוא טוב ומיטיב?

ה. לפני¹ חמישים שנה הוזמן הרב ישראל מאיר לאו לעימות במכון וון-ליר בירושלים בנושא "הנוער והמסורת היהודית". מולו ניצב איש רב פעלים, מרדכי (מורל"ה) בר-און, קצין חינוך ראשי בצה"ל ומג"ד בשיריון. הרב לאו היה איש צעיר וכיבד את בר-און המבוגר לפתוח ראשון. הדברים של הקצין הותירו את הרב לאו המום והוא לא היה מסוגל להוציא מילה אחת בתגובה.

"בהיותי קצין חינוך ראשי, קיבלתי הזמנה לפגישה עם שר החינוך, זלמן ארן. פסעתי בהתרגשות לכיוון הלשכה, ארן היה דמות חינוכית נערצת, שר חינוך במשך 11 שנה ואחד האנשים המרכזיים שעיצבו את מערכת החינוך בישראל. ארן החל לשוחח אתי על חשיבות ענף "תודעה יהודית" בצה"ל ועל הצורך להביא מרצים תורניים איכותיים שיעניקו רקע על המסורת. שפשפתי את האוזניים לוודא שאינני הוזה. ארן נולד כבחור ישיבה באוקראינה שפרק עול תורה והוא מדבר על חינוך למסורת. הרהרתי ביני לבין עצמי שהאיש מזדקן והגיל נותן בו את אותותיו. כנראה החל לחשוש מהעולם הבא. ארן חיך: ממש לא הפכתי לאיש דתי, אבל אני רוצה שהצעירים יידעו מאיפה באנו.

וכדי להוכיח עד כמה הוא רחוק משמירת מצוות, ארן סיפר לי: מלחמת העולם הראשונה, 1917, אני חייל בצבא האדום כנגד הגרמנים. אנחנו לוחמים בשדה פתוח בלי מחסה. לפתע מגיחה להקה של מטוסי מסרשמיט גרמניים ופותחים בהפגזה. החברים שלי נופלים כמו ברווזים בשדה פתוח ואני חש סילון של דם פורץ מהירך השמאלית. אני רואה שחור מול העיניים, אני שוקע ושוקע והבנתי שאלו הדקות האחרונות. לפתע לחש לי קול פנימי: 'זיאמה' (זלמן), זאג עפעס, תתפלל. אך קול אחר אמר: זייט נישט קין היפוקריט! אל תהיה צבוע. פנית לו עורף בגיל 17, זרקת את הטלית ואת התפילין אל מי הדנייפר ועכשיו אתה נזכר בו?! – ולא התפללתי! לא התפללתי. איכשהו שרדתי, אולי ניסים, ולמרות זאת, סיים שר החינוך, אני רוצה שהנוער יידע, שיידע מהם תפילין ומהי טלית, שיידע על מה אבותינו מסרו את נפשם.

שמעתי את השר, המשיך בר-און וסיפר באותו עימות ירושלמי והגבתי כך: 'אדוני השר', כנראה יש למעלה מישהו שמסבב את העניינים. גם לי יש סיפור דומה. אני מג"ד בשיריון במבצע קדש, 29 באוקטובר 1956, הקומנדקר שלי צעד בראש הטור וסימן את המסלול לטנקים שבאו אחרי. פתאום פגע בנו פגז ישיר ואני עפתי עשרות מטרים החוצה. מצאתי את עצמי שוכב על הקרקע זב דם, מלא רסיסים (פניו נותרו מלאות חורים מהרסיסים). לפתע לחש לי קול פנימי: אין לך ברירה, תתפלל, אף אחד אחר לא יעזור. והאמת היא שנורא רציתי לומר משהו, נורא רציתי לבקש חיים, אבל לא ידעתי איך. מה אומרים? איך מדברים אליו? לא לימדו אותי אף תפילה. וזה ההבדל, אדוני השר, בין הדור שלי לדור שלך: אתה ידעת להתפלל ולא רצית, אני רציתי להתפלל ולא ידעתי איך. 'בוודאי שאעזור עם תודעה יהודית בצה"ל', סיים הקצח"ר.

מקור הנביעה של האמונה מצוין במפורש בתורה, מיד בפסוק הראשון המתאר את בריאת האדם.

5. בראשית א: ויאמר אלוקים תוצא הארץ נפש חיה למינה, בהמה ורמש וחיתו ארץ למינה, ויהי כן.
בראשית ב: וייצר ה' אלוקים את האדם עפר מן האדמה וייפח באפיו נשמת חיים.

נשים לב להבדל הבולט בין היצירות: ביצירת בעלי החיים מתרחשת רק **פעולה אחת**: "תוצא הארץ נפש חיה ויהי כן". אולם בבריאת האדם, ה' מבצע **שתי פעולות שונות**: אוסף עפר מהאדמה ליצור דמות של בובה, ואחר כך מבצע פעולה נוספת ונופח לתוכה נשמת חיים. מדוע נדרשו שתי פעולות שונות?

עוד זאת והוא העיקר: ביצירת בעלי החיים נאמר "**ויאמר** אלוקים", ה' יצר אותם עם דיבור ואילו אצל האדם נאמר: "**וייפח** באפיו נשמת חיים". מה זה נפיחה? ומה בינה לאמירה?

¹ <https://www.youtube.com/watch?v=WBOcctfDkha> החל מדקה 9. גם חלקו הראשון של הנאום מעניין.

רש"י: עשאו מן התחתונים ומן העליונים גוף מן התחתונים ונשמה מן העליונים.

ספר התניא פרק ב: ונפש השנית בישראל היא חלק אלוקה ממעל ממש, כמו שכתוב: וייפח באפיו נשמת חיים... וכמ"ש בזהר מאן דנפח מתוכיה נפח, פירוש מתוכיותו ומפנימיותו, שתוכיות ופנימיות החיות שבאדם מוציא בנפיתו בכוח.

יצירת האדם כללה שתי פעולות, משום שהאדם הוא יצור דואלי (כפול): הוא "מן התחתונים", אך הוא גם "מן העליונים". הוא עצמו אלוקים. כמו פלח קטן של תפוח שהוא עצמו תפוח. הנשמה המניעה אותו היא יצירה מן העליונים. ולכן האלוקים "נפח" לתוכנו את הנשמה ולא הסתפק באמירה 'תהי נשמה', משום שהאמירה היא חיצונית ואילו הנפחה היא כוח הבא מעומק החזה, כמו אדם המנפח בלון שהוא מבצע נפחה מעומק הריאות.

האדם מאמין באלוקים משום שהוא עצמו חלק אלוקה. הוא מאמין באלוקים כמו שהוא מאמין בעצמו. האמונה איננה דבר זר, במשהו אחר, אלא הנשמה חשה את מקורה האלוקי ומשתוקקת לדבוק בו. כמו הנר שכל הזמן שואף לעלות למעלה. האמונה היא טבעית ליהודי כמו האהבה הטבעית של ילד להוריו. הוא אוהב את עצמו ולכן הוא אוהב את הוריו.

ספר מאה שערים (כט,א): אמר רבנו הזקן מהי נשמה? השערי תשובה לרבנו יונה כתב: 'יודעת את ריבונה'. ואחר כך אמר: 'מכרת את ריבונה' [כמו שמכירים דבר זר]. ואני הוספתי 'חלק אלוקה ממעל'.

חסידי הגיע אל האדמו"ר הצמח צדק והתאונן שיש לו ספקות באמונה. "נו", הגיב הרבי, כמבטל את דאגותיו. החסיד המודאג חזר שנית על דבריו: "רבי, האם שמעתם אותי? אני אכול ספקות לגבי קיומו של האלוקים!" - "נו, אז מה?" בראותו את התימהון על פני האיש, הביט בו הרבי במבט נוקב ושאל: "ובכן, אינך מאמין באלוקים, מה בדיוק מפריע לך?" - "אבל אני יהודי!" מחה החסיד בכאב. - 'אם כך, איך דאך גוט, אין מקום לדאגה'.

הרבי הביא אותו להכיר ביסוד העניין: האמונה קיימת בך. היא נובעת מתוכך ולכן אינך מסוגל לשאת את המחשבה שאינך מאמין. האמונה אינה הכרה בישות חיצונית, כמו הכרה במשהו זר, אלא היא עצם תחושת הקיום, אם אני קיים – בוודאי שאלוקים קיים.

כעת אפשר להבין לעומק את אחד המדרשים המפורסמים אודות אברהם אבינו:

בראשית רבה לט,א: ויאמר ה' אל אברם לך לך מארצך וגו'... משל לאחד שהיה עובר ממקום למקום וראה בירה אחת דולקת באש, אמר: אפשר שהבירה זו בלא מנהיג [שאינו מכבה את האש]?! הציץ עליו בעל הבירה ואמר: אני הוא בעל הבירה. כך היה אברהם אבינו אומר: אפשר שהעולם הזה בלא מנהיג?! הציץ עליו הקב"ה ואמר: אני הוא בעל העולם.

כמובן, המדרש הזה מלא תמיהות כרימון: וכי אברהם אבינו סבל ממשבר באמונה בגיל זקנה?! הרי הפסוק הזה - "לך לך מארצך" - נאמר לו כשהיה בגיל שבעים וחמש, עשרות שנים אחרי שהחל להפיץ בעולם במסירות נפש את האמונה?

אומר המהר"ל מפראג רעיון כביר: היו לאברהם אבינו שני שלבים בחייו. בהתחלה הוא גילה את האלוקים בכוחות עצמו, בזכות החשיבה השכלית שלו, אך הוא התבגר וזה לא הספיק. העולם בער, היקום התמלא בצרות ובמשברים והשכנוע ההגיוני לא סיפק אותו. ואז "הציץ עליו בעל הבירה", הקב"ה בעצמו האיר בו והעניק לו את מתנת האמונה. כעת הקשר בין אברהם לקב"ה טיפס לשיא חדש: לא עוד תודעה והכרה בדבר זר שאברהם הגיע אליה בכוחות עצמו, כי אם ראייה במהות האלוקות כתוצאה ממתנת שמים שהאירה בו.

ובמשפט אחד: הידיעה היא אנושית, האמונה היא מתנת האלוקים.

גבורות ה' פ"ט: האדם היודע דבר בהשגתו ובידיעתו, הידיעה הזאת היא ידיעת האדם ומה שהוא מאמין בו – הוא מצד ה' יתברך הוא מאמין.

מה נוכל לקחת מהשיעור? מספרים על בחור חבדני"ק שעמד ביום שישי אחרי הצהריים ברחוב נחלת בנימין בתל אביב והציע לעוברים ושבים להניח תפילין. אחד מהם הצהיר בביטול שהוא "לא מאמין". החבדניק אמר שגם הוא "לא מאמין". – "מה זאת אומרת?" – "אני לא מאמין שאתה לא מאמין".

ההבנה שהאדם הוא 'חלק אלוקה', מובילה להכרה בכך שאין אדם שלא מאמין. ואם יש אדם שטוען כך או שחש חולשה בהרגשת האמונה, עליו לנהוג כמו שנוהג אדם שטוען שאינו מאמין בעצמו. הוא מבקש את עצתו של רופא נפש שמסלק את החסימות ומעורר את האהבה הטבעית של האדם לעצמו. וכך אדם המעוניין לחזק את אמונתו בה', עליו לעסוק בתורת הנפש האלוקית שמסלקת את השכבות ומעוררת את התשוקה הטבעית של היהודי לריבונו של עולם. יהי רצון שהקב"ה יגאל כל אחד בגאולה פרטית מכל ההפרעות בעבודת ה' ויחד נזכה לגאולה כללית ושלמה.

**כתיבת השיעור והפצתו באופן חופשי
מתאפשרת בתמיכתם של שלוחי רבנו ברחבי תבל**

**ובחסותו האדיבה של הנגיד החסידי
ר' שניאור ורעייתו יוכבד שיחיו מינסקי
להצלחה רבה בכל ענייניהם
ולרפואה שלמה של מרת
שיינא בעשא בתיה בת פייגה**